

Eysenck Kişilik Anketi-Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu'nun (EKA-GGK) Türkiye'de Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması

Dr. A. Nuray KARANCI¹, Dr. Gülay DİRİK², Orçun YORULMAZ³

Özet / Abstract

Amaç: Bu çalışmanın amacı, kişiliği nörotisizm, dışa dönüklük, psikotisizm boyutlarında değerlendiren ve ayrıca kontrol amaçlı yalan söyleme alt ölçeği olan, toplam 24 maddelik Eysenck Kişilik Anketi Gözden Geçirilmiş/Kısaltılmış Formu'nun (EKA-GGK) (Francis ve ark. 1992) Türkçe uyarlaması için geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılmasıdır.

Yöntem: EKA-GGK formunun öncelikle Türkçe'ye çeviri ve geri çeviri çalışmaları yapılmış ve daha sonra dört ayrı üniversiteden 756 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. EKA-GGK ile birlikte Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ), Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu (KAET-Ç), Korku Tarama Envanteri (KTE-III) de geçerlik değerlendirilmesi amacı ile verilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığı, test-tekrar test güvenilirliği ve geçerliği değerlendirilmiştir.

Bulgular: Yapılan faktör analizinde 24 ölçek maddesi orijinal ölçekle örtüşen şekilde nörotisizm, dışa dönüklük, psikotisizm ve yalan boyutları olmak üzere dört faktöre ayrılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı dışa dönüklük, nörotisizm, psikotisizm ve yalan boyutları için sırasıyla .78, .65, .42, .64 ve test-tekrar test tutarlılığı ise yine sırasıyla .84, .82, .69 ve .69 olarak bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliğini değerlendirmek için ise EKA-GGK'nın KAET-Ç, RBSÖ VE KTE-III ile olan ilişkileri incelenmiştir. Sonuçlar ölçeğin yapı geçerliğini desteklemektedir. Cinsiyete göre alt boyutlarda farklılık olup olmadığı çok yönlü varyans analizi ile değerlendirildiğinde sadece yalan boyutunda kadın ve erkekler arasında fark bulunmuştur.

Sonuç: Sonuçlar ölçeğin Türk öğrenci örnekleminde güvenilirliği ve geçerliğini desteklemektedir. Ölçeğin Türkçe formunun psikometrik özellikleri ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Eysenck Kişilik Anketi, Kişilik, Güvenilirlik, Geçerlik

SUMMARY: Reliability and Validity Studies of Turkish Translation of Eysenck Personality Questionnaire Revised-Abbreviated

Objective: The aim of the present study was to examine the reliability and the validity of the Turkish translation of the Eysenck Personality Questionnaire Revised-Abbreviated Form (EPQR-A) (Francis et al., 1992), which consists of 24 items that assess neuroticism, extraversion, psychoticism, and lying.

Method: The questionnaire was first translated into Turkish and then back translated. Subsequently, it was administered to 756 students from 4 different universities. The Fear Survey Inventory-III (FSI-III), Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES), and Egna Minnen Beträffande Uppfostran (EMBU-C) were also administered in order to assess the questionnaire's validity. The internal consistency, test-retest reliability, and validity were subsequently evaluated.

Results: Factor analysis, similar to the original scale, yielded 4 factors; the neuroticism, extraversion, psychoticism, and lie scales. Kuder-Richardson alpha coefficients for the extraversion, neuroticism, psychoticism, and lie scales were 0.78, 0.65, 0.42, and 0.64, respectively, and the test-retest reliability of the scales was 0.84, 0.82, 0.69, and 0.69, respectively. The relationships between EPQR-A-48, FSI-III, EMBU-C, and RSES were examined in order to evaluate the construct validity of the scale. Our findings support the construct validity of the questionnaire. To investigate gender differences in scores on the subscales, MANOVA was conducted. The results indicated that there was a gender difference only in the lie scale scores.

Conclusions: Our findings largely supported the reliability and validity of the questionnaire in a Turkish student sample. The psychometric characteristics of the Turkish version of the EPQR-A were discussed in light of the relevant literature.

Key Words: Eysenck Personality Questionnaire, Personality, Reliability, Validity

¹Psik. Prof., ²Psik Dr., Orta Doğu Teknik Ü Psikoloji Bl., Ankara. ³Uzm. Psik., Psikoloji Bl., Uludağ Ü Bursa.
Dr. A. Nuray Karanci, e-posta: karanci@metu.edu.tr

GİRİŞ

Eysenck kişilik teorisi ilk geliştirildiğinde nörotisizm-stabilite ve dışadönüklük-içe dönüklük boyutlarını içerirken daha sonra psikotisizm boyutu da eklenmiştir (Lewis ve ark. 2002). Dışa dönüklük, sosyalliği ve dürtüsellığı temsil ederken, bu boyutta yüksek puan alan kişiler, insanlarla iletişimi seven, girişken ve yalnız olmaktansa insanlarla olmayı tercih eden biri olarak tanımlanmıştır. Nörotisizm boyutunun duygusal tutarlılığa veya aşırı tepkiselliğe işaret etmekte olduğu ve bu boyutta yüksek puan alan bir kişinin kaygılı, depresif, gergin, çekingen, aşırı duygusal ve düşük öz-güveni olabileceği öne sürülmüştür. Psikotisizm boyutu ise soğuk, mesafeli, saldırgan, güvensiz, duygusuz, tuhaf ve empati kuramama, suçluluk ve diğer insanlara karşı duyarsızlık gibi daha çok sıra dışı kişilik özelliklerini ifade etmektedir (Eysenck ve Eysenck 1975).

Eysenck'in tanımladığı ayırıcı kişilik özelliklerinin belli duygu ve davranışlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Nörotisizm'in kaygı, korku depresyon, düşük benlik saygısı, duygusal ve mantık dışı davranışlar göstermeye yönelik yatkınlık ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Dışa dönüklük ise sosyal olmak, partilere gitmekten, şaka yapmaktan hoşlanmak, birçok arkadaşına sahip olmak, dürtüsellik, kontrolsüz duygular ve bazen güvenilir olmayan kişilik özellikleri göstermekle ilişkilendirilmiştir. Son olarak, psikotisizm saldırganlık, mesafeli davranma, antisosyal davranışlar ve diğer insanlara karşı duyarsız davranma ile ilişkili bulunmuştur (Eysenck ve Eysenck 1975). Eysenck, bu ayırıcı kişilik özelliklerinin birbirinden bağımsız boyutlar olduğunu belirtmiştir (Eysenck ve Eysenck 1964, 1968).

Eysenck kişilik kuramını geliştirdikten sonra kişiliği ölçen birçok ölçek geliştirilmiştir. Bunlar sırasıyla Maudsley Tıp Anketi (MTA, 40 madde), (Eysenck 1952), Maudsley Kişilik Envanteri (MKE, 48 madde), (Eysenck 1959), Eysenck Kişilik Envanteri (EKE, 57 madde) (Eysenck ve Eysenck 1964), Eysenck Kişilik Anketi (EKA, 90 madde) (Eysenck ve Eysenck 1975) ve Gözden Geçirilmiş Eysenck Kişilik Anketi'dir (100 madde) (Eysenck ve ark. 1985).

Tüm bu ölçekler kişilik ölçümünde güvenilir ve geçerli ölçüm araçları olmakla birlikte çok uzun ölçekler olmaları nedeniyle araştırmalarda kişilik özelliklerini değerlendirmede bazı sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle kısa kişilik ölçeklerine gereksinim duyulmuş ve bu yönde çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan birisi de Gözden Geçirilmiş Eysenck Kişilik Anketi-Kısa

Form'dur (EKA-GGK 48 ya da orjinal adıyla EPQR-S) (Eysenck ve ark. 1985). EKA-GGK, 48 madde ve 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar dışa dönüklük (12 madde), nörotisizm (12 madde), psikotisizm (12 madde) ve yalan (12 madde) alt ölçekleridir. Yalan alt ölçeği, tüm testin geçerliliğinin sınındığı bir kontrol skalasıdır.

EKA-GGK48'in güvenilir ve geçerli bir ölçek olmakla birlikte yetişkin örneklem gruplarında kişilik özelliklerini ölçmek için yine de uzun bir ölçek olduğunu düşünen Francis ve ark. (1992), ölçeğin 48 maddelik formunu kısaltarak 24 maddelik ve bu çalışmada kullanılan Eysenck Kişilik Anketi-Gözden Geçirilmiş/Kısaltılmış (EKA-GGK) ölçeğini oluşturmuşlardır. EKA-GGK dışa dönüklük, nörotisizm, psikotisizm ve yalan olmak üzere her birinde 6 madde olan dört boyutu içermektedir.

Francis ve arkadaşları (1992) EKA-GGK48 ve EKA-GGK'yı İngiltere, Kanada, Amerika, ve Avustralya'daki üniversite öğrencilerine uygulamışlar ve üç alt ölçek için yeterli iç tutarlılık bulmuşlardır. İç tutarlılık katsayısı dört ülkede nörotisizm için 0.70-0.77 arasında, dışa dönüklük için 0.74-0.84 arasında, yalan alt ölçeği için iç tutarlılık katsayısı 0.59-0.65 arasında bulunmuştur. Psikotisizm için ise tutarlılık kat sayısı oldukça düşük bulunmuştur (0.33-0.52). Eş zaman geçerliği için orijinal Eysenck Kişilik Anketi'nin alt ölçekleri ile EKA-GGK48'in alt ölçekleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Dışadönüklük, nörotisizm ve yalan alt ölçeklerinin korelasyonları 0.84 ile 0.90 arasında değişmektedir. Ancak psikotisizm alt ölçeğinin korelasyonları oldukça düşük bulunmuştur (0.44-0.52).

Kişilik özelliklerinin kültürler arası benzerlikleri ve farklılıklarını değerlendirmek için EKA-GK48 faktör yapı ve geçerliğini inceleyen az sayıda araştırma yapılmıştır (Katz ve Francis 2000, Forrest ve ark. 2000). Yapılan çalışmalar Eysenck'in kişilik boyutlarının cinsiyete göre farklılaştığını göstermiştir (Maltby ve Taltay 1998, Forrest ve ark. 2000). EKA da olduğu gibi, EKA-GGK alt boyutlarının da cinsiyete göre farklılık gösterdiği bulunmuştur (Forrest ve ark. 2000, Shevlin ve ark. 2002). Bu çalışmalarda kadınlar nörotisizm ve yalan alt ölçeklerinde erkeklere göre daha yüksek puan alırken, erkekler psikotisizm alt ölçeğinde kadınlardan daha yüksek puan alma eğilimindedirler. Bazı araştırmalarda erkekler dışa dönüklük alt ölçeğinde yüksek puan almışlardır; ancak bu bulgu, diğer çalışmalarca desteklenmemiştir (Eysenck ve Haapsalo 1989, Francis 1993, Hanin ve ark. 1991, Mckenzie 1988).

Kişilik özellikleri, anne-baba tutumları ve öz-güven ile ilişkili bulunmaktadır. Örneğin, Arrindell ve ark. (2005), anne ve baba tutumlarının Eysenck'in kişilik özellikleri, cinsiyet rolleri ve öz-güven ile olan ilişkisini Avustralya, İspanya ve Venezuela'daki 1950 üniversite öğrencisinden oluşan bir örnekleme incelemiştir. Yapılan analizler, nörotisizmin ebeveynlerden algılanan duygusal sıcaklık ile negatif, dışa-dönüklük ile ise pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Anne-baba reddedici tutumları ise nörotisizm ile pozitif, öz-güven ile ise negatif ilişkili bulunmuştur.

Bu çalışmanın amacı, Türkçe EKA-GGK'nın psikometrik özelliklerini değerlendirmek ve EKA-GGK'nın Türk kültüründe geçerliğini incelemektir. EKA-GGK'nın uzun formu daha önce Türkçe'ye uyarlansa da (Topçu 1982), son yıllarda yurtdışında kişilik özellikleri ile ilgili yapılan araştırmalarda madde sayısının daha az olması nedeniyle daha pratik ve zamandan tasarruf sağlaması ve kişilik özelliklerini değerlendirmede güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olması nedeniyle EKA-GGK tercih edilmektedir. Bu nedenle, Türkiye'de kişilik ile ilgili yapılacak çalışmalarda kullanmak, güncel literatürle paralellik sağlamak ve ülkemizden de ilgili literatüre katkıda bulunulmasını kolaylaştırmak üzere kişilik özelliklerini değerlendirmede pratik ve popüler bir ölçüm aracı olan EKA-GGK'nın dilimize uyarlanması ve geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılmasının önemli olduğu düşünülmüştür. Kısaca bu çalışmanın amacı, EKA-GGK'nın güvenilirlik (iç tutarlılık, test-tekrar test) ve geçerliğini (faktör yapısı ve yapı geçerliğini) incelemektir. Yapı geçerliği için Eysenck kişilik boyutları, algılanan ebeveyn tutumları, korkular ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ayrıca, daha önce sözü edilen EKA-GGK'daki cinsiyetler arası fark (Forrest ve ark. 2000, Shevlin ve ark. 2002) da sınanarak Türkçe versiyonunun geçerliliği test edilmiştir.

YÖNTEM

Örneklem

Bu çalışmanın örneklemini, kültür ve psikopatoloji arasındaki ilişkiyi inceleyen uluslararası bir projenin Türkiye ayağında yer alan üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Projede görece temsili bir üniversite öğrencisi örneklemine ulaşmak amacıyla, her ülkede dört farklı bölgede bulunan ve bünyesinde üç farklı fakülteyi barındıran dört üniversiteden seçkisiz atama ile öğrenci seçilmesi kriterine bağlanmıştır. Bu çalışmadaki katılımcılar da Türkiye'nin dört farklı bölgesinde yer alan Ege, Hacettepe, İstanbul ve Samsun 19 Mayıs Üniversitele-

rinin Fen-Edebiyat Fakültesi/Fen ve Edebiyat Bölümleri, İktisadi ve İdari Bilimler, Tıp ve Sosyal Bilimler Fakülteleri'nde okuyan ve yaşları 17 ile 32 arasında değişen (O = 21.26, SS = 2.33) 756 üniversite öğrencisidir (374 erkek ve 382 kadın). Ayrıca her bir üniversitedeki adı geçen fakültelerden eşit sayıda öğrenci alınmasına ve kadın-erkek oranına özen gösterilmiştir.

Araçlar

Gözden Geçirilmiş Eysenck Kişilik Anketi-Kısaltılmış Formu (EKA-GGK)

Francis ve ark. (1992), Eysenck Kişilik Anketi (Eysenck & Eysenck 1975) ve aynı anketin kısa formunu (48 madde) (Eysenck, Eysenck & Barrett 1985) gözden geçirerek EKA-GGK'yı oluşturmuştur. Anket, 24 madde olup, kişiliği 3 ana faktörde değerlendirmektedir: dışa-dönüklük, nörotisizm, psikotisizm. Ayrıca yalan söyleme alt ölçeği ile anketin uygulanması esnasındaki yanlılığı engellemek ve geçerliliği ile ilgili kontrol amaçlanmaktadır. Her bir faktörün 6 madde ile değerlendirildiği bu ankette katılımcıdan 24 soruya Evet (1)-Hayır (0) formuyla cevap vermeleri istenir. Her bir kişilik özelliği için alınabilecek puan 0 ile 6 arasında değişmektedir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)

RBSÖ, genel anlamda benlik saygısını ölçmek amacıyla Rosenberg (1965) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek, benlik saygısı hakkında 10 adet olumlu ve olumsuz ifadeden oluşmakta ve cevaplayanlardan bu ifadelerle ne kadar katıldıklarını "Tamamen katılıyorum" ve "Hiç katılmıyorum" arasında değişen 4'lü bir ölçekte derecelendirmeleri istenmektedir. Yapılan birçok çalışma, RBSÖ'nün geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir (örneğin., Fleming ve Courtney 1984, Lorr ve Wunderlich 1986). Çuhadaroğlu (1985) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin ülkemizde de geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu gösterilmiştir (Toker 2003, Tuğrul 1994). Bu çalışmada, yazarlar bu ölçeği de gözden geçirmiş ve ifadelerdeki anlatım biçimine katkıda bulunmak üzere bazı düzeltmeler yapmışlardır. Bu çalışmada ölçeğin iç güvenirliliği 0.86 olarak bulunmuştur.

Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu (KAET-Ç)

KAET-Ç, yetişkinlerin çocukken anne-babalarının kendilerine yönelik davranış biçimlerine ilişkin algılarını değerlendiren KAET-Ç'nin (ya da orijinal adlandırılışıyla EMBU-C; Perris ve ark. 1980), 23 maddelik kısa formu-

dur (Arrindell ve ark. 1999). Reddedici, aşırı koruyucu tutumlar ve duygusal sıcaklık olmak üzere üç alt ölçeği bulunan KAET-Ç'de, katılımcının her ifadeyi anne ve babası için ayrı ayrı değerlendirmesi istenmektedir. KAET-Ç'nin İtalya, Yunanistan ve İsveç gibi farklı kültürlerde psikometrik özellikleri sınanmış olup (Arrindell ve ark. 1999; Arrindell ve ark. 2001) ülkemizde de geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu bulunmuştur (Dirik ve ark. 2004). Bu çalışmada baba duygusal sıcaklık, reddedici tutumlar ve aşırı koruyucu tutum boyutları içsel tutarlılığı sırasıyla 0.79, 0.82 ve 0.79, anne duygusal sıcaklık, reddedici ve aşırı koruyucu tutum alt boyutları tutarlılığı ise yine sırasıyla 0.76, 0.80, 0.76 olarak bulunmuştur.

Korku Tarama Envanteri (KTE-III)

KTE-III, korku yaratabilecek 52 durum ve nesnenin, 5'li Likert tipi bir derecelendirme kullanılarak kişiyi ne derece rahatsız ettiğini değerlendiren bir ölçektir. Toplam korku puanının yanı sıra 5 alt ölçekte değerlendirme yapılabilmektedir: agorafobik korkular, yaralanma-hastalık-ölüm korkuları, sosyal korkular, cinsel ve saldırganlık korkuları ve zararsız hayvan korkuları (Arrindell 1980). Yapılan çalışmalar, bu envanterin farklı ülkelerde psikometrik yeterliliğine işaret etmektedir (Arrindell ve ark. 2003). KTE-III'ün Türkçe versiyonunun da geçerli ve güvenilir bir envanter olduğu görülmüştür (Dirik ve ark. 2004). Bu çalışmada ölçeğin içsel tutarlılığı 0.94'tür.

Uygulama

EKA-GGK'nın Türkçe'ye uyarlanmasına, ankete son halini veren yazarlardan (Francis ve ark. 1992) anketin uyarlanması için gerekli izin alınmasıyla başlanmıştır. Uyarlama çalışmasında çeviri-geri çeviri yöntemi izlenmiştir (Brislin ve ark. 1973). Üç araştırmacı tarafından bağımsız olarak Türkçe'ye çevrilen anket, yazarlar tarafından incelenmiş ve gerekli düzeltmelerin ardından oluşturulan Türkçe versiyonu, iki dili de akıcı olarak konuşabilen bir kişi tarafından hedef dil olan İngilizce'ye geri çevrilmiştir. Geri çevrilen form, yazarlarca orijinali ile anlam ve biçim yönünden karşılaştırılmıştır ve çevirinin uygunluğunun değerlendirilmesinin ardından da ankete son hali verilmiş ve uygulamalar yapılmıştır. Daha sonra anketin test-tekrar test güvenilirliğini değerlendirmek için 21 üniversite öğrencisine 2,5 hafta arayla uygulanmıştır.

Veri setinin içeriği ve uygulanması hakkında eğitim verilen psikoloji bölümü öğrencisi anketörler, seçilen 4 üniversiteden gerekli izinler alındıktan sonra öğrencilere

sınıf ve kantinlerde araştırma soru setini uygulamışlardır. Tüm katılımcılara yazılı yönergeler sunulmuş olup, gönüllü katılım için onay alınmış ve gerekli noktalarda anketörler açıklamalarda bulunmuştur. Veriler Temmuz 2005-Mart 2006 arasında toplanmıştır.

İstatistiksel analiz

İstatistiksel analizler SPSS 10.0 programı kullanılarak yapılmıştır (Green ve ark. 1997).

Tüm ölçeklerin iç tutarlılıkları, ölçek yapılarına göre Cronbach ve Kuder-Richardson alfa düzeylerine bakılarak değerlendirilmiştir. EKA-GGK'nın test-tekrar test güvenilirliği ve diğer ölçeklerle olan ilişkisi iki yönlü Pearson Korelasyon analizi ile, ölçeğin faktör yapısı, Açıklayıcı Faktör Analizi (Exploratory Factor Analysis) ile Temel Bileşenler Yöntemi (Principal Components Analysis) ve Varimax dönüştürme yapılarak değerlendirilmiştir. Faktör yüklerinin alt kesme noktası olarak 0.40 esas alınmış sadece faktör yükü 0.39 olan bir madde anlamsal uygunluğu ve orijinal formda da Psikotizm alt ölçeğinde yer alması nedeniyle bu faktör altında değerlendirilmiştir. Cinsiyete göre EKA-GGK'nın boyutlarının farklılık gösterip göstermediği ANOVA yapılarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Faktör yapısı

EKA-GGK'nın faktör yapısını değerlendirmek için faktör analizi yapılmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizi (Exploratory Factor Analysis) ile Temel Bileşenler Yöntemi (Principal Components) ve Varimax dönüştürme sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın % 53'ünü açıklayan 7 faktör elde edilmiştir. Ölçeğin orijinalinin 4 alt ölçekten oluşması ve Scree grafiğinin de dört faktörlü çözümü desteklemesi nedeniyle dört faktörlü çözüm tercih edilmiştir. Dört faktörlü çözümün varyansın % 38'ini açıkladığı ve madde dağılımının özgün form (Francis ve ark. 1992) ile tamamen özdeşim gösterdiği bulunmuştur. Bu faktörler orijinal ölçekte olduğu gibi dışa dönüklük, nörotizm, psikotizm ve yalan olarak isimlendirilmiştir. Ortaya çıkan faktörler ve faktör yükleri Tablo 1'de, faktörler arası korelasyonlar Tablo 2'de verilmiştir. Faktörleri oluşturmada EKA-GGK'nın orijinal faktör yapısına göre tanımlanan madde kodlamaları (Francis ve ark. 1992), bu çalışmada elde edilen faktör yükleri ile birlikte bir alt boyutta yüksek puan almanın, o kişilik özelliğindeki baskınlığı göstermesi kriterleri göz önünde tutularak yalan alt boyutundaki 5, 7, 10,

TABLO 1. EKA-GGK Faktör Yapısı ve Faktör Yükleri*.

I. Dışa dönüklük (Alfa = .78)	F1	F2	F3	F4
23. Diğer insanlar sizi çok canlı biri olarak düşünürler mi?	.74	.03	-.05	.16
2. Konuşkan bir kişi misiniz?	.73	.06	-.04	-.00
4. Oldukça canlı bir kişi misiniz?	.67	-.08	-.09	.14
15. Sosyal ortamlarda geri planda kalma eğiliminiz var mıdır?	-.65	.01	.12	.07
20. Başkalarıyla birlikte iken çoğunlukla sessiz misinizdir?	-.65	-.05	.14	.10
13. Oldukça sıkıcı bir partiye kolaylıkla canlılık getirebilir misiniz?	.56	-.00	.04	-.12
II. Yalan (Alfa = .64)				
19. Hiç başka birini kendi yararınıza kullandınız mı?	.05	.69	-.01	.01
5. Hiç sizin payınıza düşenden fazlasını alarak açgözlülük yaptığınız oldu mu?	-.04	.64	-.01	-.10
17. Herhangi bir oyunda hiç hile yaptınız mı?	.16	.61	-.05	.04
10. Hiç başkasına ait olan bir şeyi (toplu iğne veya düğme bile olsa) aldınız mı?	-.02	.59	-.07	.07
7. Aslında kendi hatanız olduğunu bildiğiniz birşeyi yapmakla hiç başka birini suçladınız mı?	-.01	.57	.15	-.01
24. Başkasına önerdiğiniz şeyleri kendiniz her zaman uygular mısınız?	.06	-.43	-.09	.08
III. Nörotisizm (Alfa = .65)				
18. Sinirlerinizden şikayetçi misiniz?	.12	-.01	.65	-.01
11. Kendinizi sinirli bir kişi olarak tanımlar mısınız?	.11	.01	.62	-.12
9. Sıklıkla kendinizi her şeyden bıkmış hissedersiniz mi?	-.23	.08	.57	-.03
21. Sık sık kendinizi yalnız hissedersiniz mi?	-.29	.06	.54	-.09
1. Duygu durumunuz sıklıkla mutlulukla mutsuzluk arasında değişir mi?	-.16	.04	.53	.01
14. Kaygılı bir kişi misiniz?	-.20	-.04	.51	.35
IV. Psikotisizm (Alfa = .42)				
8. Kurallara uymak yerine kendi bildiğiniz yolda gitmeyi mi tercih edersiniz?	.09	.22	.22	-.57
22. Toplum kurallarına uymak, kendi bildiğinizi yapmaktan daha mı iyidir?	-.03	.01	-.09	.54
12. Evliliğin modası geçmiş ve kaldırılması gereken bir şey olduğunu düşünüyor musunuz?	.04	-.02	.05	-.50
3. Borçlu olmak sizi endişelendirir mi?	.04	-.04	.28	.45
6. Garip ya da tehlikeli etkileri olabilecek ilaçları kullanır mısınız?	-.22	.12	.10	-.43
16. Yaptığınız bir işte hatalar olduğunu bilmeniz sizi endişelendirir mi?	-.02	.15	.14	.39

* EKA-GGK için kodlama anahtarı:

3, 5, 7, 10, 15, 16, 17, 19, 20, 22. maddeler için Evet = 0, Hayır = 1 puan

1, 2, 4, 6, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 18, 21, 23, 24. maddeler için ise Evet = 1, Hayır = 0 puan.

17 ve 19.maddeler, dışa-dönüklük boyutundaki 15. ve 20.maddeler, ve psikotisizm alt boyutunda ise 3, 16 ve 22.maddeler ters kodlanmıştır. İlgili boyutu oluşturan anket maddelerinden alınan puanlar toplanarak her bir alt kişilik boyutu puanını elde edilmiştir.

Güvenilirlik

İç tutarlılık

EKA-GGK maddeleri ikili cevap seçeneği ile değerlendirildiğinden ve sürekli değişken olmadığından gü-

TABLO 2. KTE-III, KAET-Ç, RBSÖ ve EKA-GGK Korelasyonları.

	Dışa-dönüklük	Nörotisizm	Psikotisizm	Yalan
Genel korkular	-.08*	.21*	-.15**	.05
Baba-aşırı koruma	-.07	.19**	.02	-.08*
Baba-duygusal sıcaklık	.14**	-.09*	-.22**	.10**
Baba-reddedici tutumlar	-.07	.14**	.20**	-.15**
Anne-aşırı koruma	-.11**	.23**	.09	-.09*
Anne-duygusal sıcaklık	.15**	-.07	-.19**	.04
Anne-reddedici tutumlar	-.11**	.12**	.22**	-.14**
Benlik saygısı	.32**	-.33**	.01	.09*
Dışa-dönüklük		-.25**	.00	-.01
Nörotisizm			.02	-.04
Psikotisizm				-.09*

* p<.05, **p<.001.

venilirliği ölçmek için Kuder-Richardson 20 yöntemi kullanılmıştır. Kuder-Richardson alfa değerleri dışa dönüklük, nörotisizm, psikotisizm ve yalan boyutları için sırasıyla .78, .65, .42 ve .64'tür.

Test-tekrar test güvenilirliği

EKA-GGK'nın test-tekrar test güvenilirlik çalışması 2,5 hafta arayla, 21 üniversite son sınıf öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Uygulamanın sonucunda Pearson Korelasyon katsayısı hesaplanmış ve bulunan korelasyonların anlamlı olduğu görülmüştür. Nörotisizm, dışa dönüklük, psikotisizm ve yalan alt ölçeklerinin test-tekrar test korelasyonları sırasıyla şöyledir; (0.82, 0.84, 0.69, 0.69, p<.001).

Geçerlik

Ölçeğin yapı geçerliğini değerlendirmek için, EKA-GGK'nın alt ölçeklerinin KAET-Ç'nin alt ölçekleri (Anne-aşırı koruyucu tutumlar, Anne-reddedici tutumlar, Anne-duygusal sıcaklık, Baba-aşırı koruyucu tutumlar, Baba-reddedici tutumlar, Baba-duygusal sıcaklık), Benlik saygısı ve Korku Tarama Envanteri (KTE-III) ile korelasyonel ilişkileri incelenmiş ve sonuçlar, alt boyutlar arasındaki korelasyonlar da dahil olmak üzere Tablo 2'de verilmiştir. EKA-GGK'nın 3 alt ölçeğinin KAET-Ç, KTE-III ve Benlik saygısı ölçekleri ile olan korelasyonları beklenen yönde bulunmuştur.

Baba ve anne-aşırı koruyucu tutumları, baba ve anne-reddedici tutumları nörotisizm ile pozitif, baba duygusal sıcaklık ise nörotisizm ile negatif yönde ilişkili bulun-

muştur. Psikotisizm ise baba ve anne reddedici tutumları ile pozitif, baba ve anne duygusal sıcaklık ile negatif yönde ilişkilidir. Ayrıca, dışa-dönüklük ve baba ve anne duygusal sıcaklığı arasında pozitif yönde, anne-aşırı koruyucu tutumları ve anne-reddedici tutumları arasında ise negatif bir ilişki gözlenmiştir.

Benlik saygısı, dışa dönüklük ile pozitif, nörotisizm ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Genel korkular ise dışa-dönüklük ve psikotisizm ile negatif, nörotisizm ile pozitif ilişkilidir. Bu bulgular EKA-GGK'nın yapı geçerliğini üniversite örnekleminde büyük ölçüde desteklemektedir.

Gruplar arası karşılaştırmalar

Erkekler ve kadınlar, EKA-GGK'nın alt ölçekleri toplam puanlarına göre Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) kullanılarak karşılaştırılmıştır. Tüm model anlamlı bulunurken (Wilks Lambda = 0.967, F (4, 744) = 6.282, p < 0.001), Tablo 3'de görüldüğü gibi, dışa dönüklük, psikotisizm ve nörotisizm alt boyutlarında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Yalnızca yalan alt ölçeğinde kadınların erkeklere göre daha fazla yalan puanı aldıkları bulunmuştur (F (1, 749) = 21.45, p<.001).

TARTIŞMA

EKA-GGK'nın geçerlik ve güvenilirliğinin değerlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada Türk örnekleminde elde edilen faktör yapısının diğer kültürlerle benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Diğer kültürlerde ya-

TABLO 3. EKA-GGK'da Erkek ve Kadın Ortalamaları ve Standart Sapmaları (Parantez içinde).

	Kadın	Erkek
Nörotisizm	3.33 (1.77) _a	3.14 (1.72) _a
Psikotisizm	1.56 (1.19) _a	1.60 (1.25) _a
Dışa-dönüklük	3.60 (2.01) _a	3.55 (1.88) _a
Yalan	3.27 (1.76) _a	2.67 (1.70) _b *

* p < .001. Aynı sıradaki farklı harfler, grupların birbirinden istatistik olarak ayrıştığını göstermektedir.

pılan çalışmalarda olduğu gibi EKA-GGK'nın alt ölçekleri, psikotisizm dışında, yüksek iç tutarlılık göstermiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, iç tutarlılık katsayılarının oldukça yüksek olmaları ve test-tekrar test güvenilirliğinin kabul edilebilir sınırlarda olması nedeniyle ölçeğin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir. Başka ülkelerde yürütülen birçok çalışmada benzer şekilde psikotisizm alt ölçeğinin iç tutarlılığının yüksek olmadığı bulunmuştur (Francis ve ark. 1992, Katz ve Francis 2000, Lewis ve ark. 2002). Bu nedenle, bu alt ölçeğin düşük alfa puanının çeviri ile ilgili olmadığını, bu alt ölçeğin genel olarak problemlili olabileceğini ve/veya psikotisizmi ölçmesi hedeflenerek hazırlanan farklı ifadelerin tam olarak bu durumu değerlendiremediğini veya yansıtmadığını ve yetersiz kaldığını düşündürmektedir.

EKA-GGK'nın yapı geçerliğinin incelenmesi amacıyla literatürü temel alarak anne ve baba tutumları, benlik saygısı ve yaşanan korkuların yükseklik düzeyi ile ilişkiler incelenmiştir. Buna göre EKA-GGK'nın dışadönüklük, nörotisizm ve psikotisizm alt ölçeklerinin anne-baba tutumları ile korelasyonları, Arrindell ve arkadaşlarının (2005) çalışması ile benzerlikler göstermektedir. Öte yandan, örneklemin geniş olması vb. sebeplerle bazı kişilik alt boyutları ile bazı değişkenler arası (örneğin nörotisizm ile baba duygusal sıcaklık ve genel korku düzeyi ile dışa-dönüklük gibi) korelasyonlar anlamlı olmakla birlikte düşüktür; bu nedenle, ileride yapılacak çalışmalarda bu konunun ele alınması faydalı olacaktır. EKA-GGK'nın alt ölçeklerinden sadece yalan alt boyutunda, kadın ve erkekler arasında bir fark bulunmuştur. Diğer kültürlerde kadınların nörotisizm, erkeklerin ise psikotisizm alt ölçeğinde yüksek puan aldıkları bulunurken Türk örnekleminde dışa dönüklük, nörotisizm ve psikotisizm boyutlarında kadın ve erkekler arası bir fark bulunamamıştır. Alt ölçeklerde cinsiyete göre farklılıkların olmaması da Shevlin ve arkadaşlarının (2002) bulgularını, Türk kültüründe de desteklemektedir. Shevlin ve ark. (2002), EKA-GGK ile ölçülen alt kişilik boyutlarındaki farklılığın, biyolojik olarak doğuştan

gelen cinsiyetten değil, kişinin kendini ne kadar kadınsı ve/veya erkeksi görmesinden, başka deyişle öğrenilmiş cinsiyet rollerinden kaynaklandığını bulmuşlardır. Bizim örnekleminin de üniversite öğrencilerinden oluşması ve geleneksel cinsiyet rollerinin bu grupta etkisinin azalmış olmasıyla ve son yıllarda bu alanda yaşanan kültürel değişimle (Özkan ve Lajunen 2005) açıklanabilir. Yalan boyutu dışındaki kişilik boyutlarında cinsiyetler arasında farklılık olmaması, Türk kültüründe son dönemlerde geleneksel kadın ve erkek rollerindeki değişimin sonucu da olabilir. Başka bir deyişle, bu çalışmadaki üniversite öğrencisi kadınların yalan boyutunda literatürle tutarlı olarak daha yüksek puan almasına karşın diğer kişilik boyutlarında cinsiyetler arası bir farkın olmaması cinsiyet nedeniyle değil, öğrenilmiş cinsiyet rolleri nedeniyle olabilir. Çalışma örnekleminin genç üniversite öğrencilerinden oluşmuş olması da bu sonucun örnekleme ile ilgili olduğunu düşündürmektedir. İleride yapılacak olan çalışmalarda bu farklılığın biyolojik cinsiyet mi yoksa öğrenilmiş cinsiyet rollerinden mi kaynaklandığının araştırılması yararlı olacaktır. Ayrıca EKA-GGK'daki yalan boyutu, daha çok anketteki maddelere ne denli dürüst ve içtenlikle cevap verildiğini test etmek amacıyla sunulmuş bir alt boyuttur. Bu alt boyuttaki ifadeler, daha çok toplumca/ahlaki olarak yanlış olduğu varsayılan ancak zaman zaman herkesin sergileyebileceği davranışları sorgulamaktadır ve bu nedenle, aynı zamanda sosyal istenirlik konusundaki duyarlılığı yansıtmakta ve tetiklemektedir. Bu bakımdan, kadınların bu boyutta daha yüksek puan almaları, diğer boyutlarda da kendilerini daha olumlu yansıtmaya istediğini düşündürmektedir Bunun için üniversite örneklemleri dışında geleneksel özellikleri yansıtabilecek yetişkin grupları ile yapılacak araştırmalar aydınlatıcı olacaktır.

Tüm bulgular değerlendirildiğinde, EKA-GGK'nın Türkçe formu ile yapılan bu çalışma kişilik özelliklerinin kültürlerarası benzerlik gösterdiğini desteklemenin yanı sıra, Türkiye'de kişilikle ilgili yapılacak çalışmalarda ve klinik uygulamalarda kullanılacak, güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmanın ülkemizin dört ayrı bölgesinde oldukça büyük bir üniversite öğrencisi örnekleminde yürütülmüş olması, ölçeğin ülkemizdeki üniversite örnekleminde güvenilirliğini ve geçerliğini/psikometrik özelliklerini desteklediği söylenilebilir. Çalışmanın, öğrenciler dışında başka yetişkin örneklemlerle grupları ile tekrarlanması ve farklı özellikler gösteren klinik gruplarda ayrıştırıcı niteliği yönünden incelenmesi ve test-tekrar test güvenilirliğinin daha fazla sayıda bir örnekleme sınanması faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Arrindell WA, Akkerman A, Bages N ve ark. (2005) The short-EMBU in Australia, Spain, and Venezuela. *Europe J Psychol Assess*, 21: 56-66.
- Arrindell WA, Eisemann M, Richter J ve ark. (2003) Phobic anxiety in 11 nations: Part I: Dimensional constancy of the five-factor model, 41: 461-479.
- Arrindell WA, Richter J, Eisemann M ve ark. (2001) The Short-EMBU in East Germany and Sweden: a cross-national factorial validity extension. *Scand J Psychol*, 42: 157-160.
- Arrindell WA, Sanavio E, Aguilar G ve ark. (1999) The development of a short form of the EMBU: its appraisal with students in Greece, Guatemala, Hungary, and Italy. *Pers Individ Dif*, 27: 613-628.
- Arrindell WA (1980) Dimensional structure and psychopathology correlates of the Fear Survey Schedule (FSS-III) in a phobic population: a factorial definition of agoraphobia. *Behav Res Ther*, 18: 229-242.
- Brislin R, Lonner W, Thorndike R ve ark. (1973) Cross-cultural research methods. New York: Wiley.
- Çuhadaroğlu F (1985) Adolesanlarda benlik saygısı (Self-esteem in adolescents). *Psikiyatri Uzmanlık Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.*
- Dirik G, Karancı AN, Yorulmaz O (2004) Yetişkinlerin çocukluk anıları ve sosyal kaygı. XIII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışma Kitabı, İstanbul, s. 149.
- Eysenck HJ (1952) *The Scientific Study of Personality*. Routledge ve Kegan Paul, London.
- Eysenck HJ (1959) *Manual of the Maudsley Personality Inventory*. University of London Press, London.
- Eysenck HJ, Eysenck SBG (1964) *Manual of the Eysenck Personality Inventory*. University of London Press, London.
- Eysenck HJ, Eysenck SB (1968) The measurement of psychoticism: a study of factor stability and reliability. *Br J Soc Clin Psychol*, 7: 286-294.
- Eysenck HJ, Eysenck SB (1975) *Manual of the Eysenck Personality Questionnaire (adult and junior)*. Hodder & Stoughton, London.
- Eysenck SBG, Eysenck HJ, Barrett P (1985) A revised version of the psychoticism scale. *Pers Individ Dif*, 6: 21-29.
- Eysenck SBG, Haapasalo J (1989) Cross-cultural comparisons of personality: Finland and England. *Pers Individ Dif*, 10:121-125.
- Fleming JS, Courtney BE (1984) The dimensionality of self esteem: II hierarchical facet model for revised measurement scale. *J Pers Soc Psychol*, 46: 404-421.
- Forrest S, Lewis CA, Shevlin M ve ark. (2000) Examining the factor structure and differential functioning of the Eysenck Personality Questionnaire Revised-Abbreviated. *Pers Individ Dif*, 29: 79-588.
- Francis LJ, Brown LB, Philipchalk R ve ark. (1992) The development of an abbreviated form of the Revised Eysenck Personality Questionnaire (EPQR-A): its use among students in England, Canada, the USA and Australia. *Pers Individ Dif*, 13: 443-449.
- Francis LJ (1993) The dual nature of the Eysenckian neuroticism scales: a question of sex differences. *Pers Individ Dif*, 15: 43-59.
- Green SB, Salkind NJ, Akey TM ve ark. (1997) *Using SPSS for windows*. New Jersey: Prentice Hall.
- Hanin Y, Eysenck SBG, Eysenck HJ ve ark. (1991) A cross-cultural study of personality: Russia and England. *Pers Individ Dif*, 12: 265-271.
- Katz YJ, Francis LJ (2000) Hebrew Revised Eysenck Personality Questionnaire: Short form (EPQR-S) and abbreviated form (EPQR-A). *Soc Behav Pers*, 28: 555-560.
- Lewis CA, Francis LJ, Shevlin M ve ark. (2002) Confirmatory factor analysis of the French translation of the abbreviated form of the Revised Eysenck Personality Questionnaire (EPQR-A). *Europe J Psychol Assess*, 18: 79-85.
- Lorr M, Wunderlich R (1986) Two objective measures of self-esteem. *J Pers Assess*, 50 (1): 18-23.
- Maltby J, Talley M (1998) The psychometric properties of an abbreviated form of the Revised Junior Eysenck Personality Questionnaire (JEPQR-A) among 12-15- year-old U.S young persons. *Pers Individ Dif*, 24: 891-893.
- McKenzie J (1988) An item-factor analysis of the Eysenck Personality Questionnaire (E.P.Q): will the real personality factors stand up. *Pers Individ Dif*, 4: 801-810.
- Özkan T, Lajunen T (2005) Masculinity, Femininity and Bem Sex Role Inventory in Turkey. *Sex Roles*, 52: 103-110.
- Perris C, Jacobsson L, Lindström H ve ark. (1980) Development of a new inventory for assessing memories of parental rearing behaviour. *Acta Psychiatr Scand*, 61: 265-274.
- Rosenberg M (1965) *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Shevlin M, Bailey F, Adamson G ve ark. (2002) Examining the factor structure and sources of differential functioning of the Eysenck Personality Questionnaire Revised-Abbreviated. *Pers Individ Dif*, 32: 479-487.
- Toker Y (2003) Individual differences factors affecting workplace sexual assessment perceptions. *Basılmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi: Ankara.*
- Topçu S (1982) Çocuk ve yetişkinlerde kişilik boyutları ile bu boyutlarda kültürler-arası ayrılıklar. *Basılmamış doçentlik tezi, Hacettepe Üniversitesi: Ankara.*
- Tuğrul C (1994) Alkoliklerin çocuklarının aile ortamlarındaki stress kaynakları, etkileri ve stresle başa çıkma yolları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9: 57-73.
- Wolpe J, Lang PJ (1964) A Fear Survey Schedule for use in behaviour therapy. *Beh Res and Ther*, 2:27-30.